

R. *Plurimis* Orientis Provinciis à Græcis occupatis sub Alexandro Magno, lingua eorum usitata esse cæpit in Judæa, quæ est pars Orientis, ideoque Scriptores sacri non sine Spiritûs sancti inspiratione in libris suis usi sunt linguâ græcâ, scilicet ante Christum natum annos circiter 325.

Quot sunt versiones græcæ?

R. *Sex* sunt: prima, septuaginta Interpretum: secunda, Aquilæ: tertia, Symmachi: quarta, Theodotionis, & duæ aliæ quarum auctores sunt incerti, hinc dictæ sunt, quinta & sexta.

Quenam est antiquior & prima earum versionum?

R. *Ea* est quæ dicitur septuaginta Interpretum.

Quinam erant hi septuaginta Interpretes?

R. *Communior* est sententia Eleazarum Pontificem Judæorum, rogatu Ptolomei Philadelphi Regii Egypti misisse septuaginta duos senes Hebræos qui linguam Græcam callebant cum exemplari primigenio ut Scripturam interpretarentur græco sermone, quod & fecerunt. Tum hæc versio reposita est in Bibliotheca à Ptolomeo Philadelpho Alexandria collecta.

Cur versio dicitur Lxx. Interpretum, cum fuerint 72?

R. *Vi* numerus sit rotundus.

Quinam libri versi sunt ab illis interpretibus?

R. *Communis* est sententia totam Scripturam sacram fuisse versam ab illis, licet antiqui existiment solum fuisse versum Pentateuchum... Nota hanc versionem fuisse in omnium manibus tempore Christi, unde Apostoli ex ea depromebant testimonia quibus ad probandam Christi à Patre Æterno missionem utebantur.

Numquid corrupta fuit aliquando ista versio Lxx. Interpretum?

R. *Ita*, unde plures viri docti eam corrigere susceperunt, inde etiam nata est diversitas versionum. Divus Hieronymus Vulgatam diligentius expurgavit & emendationem edidit.

Quot sunt versiones latinæ?

R. *Plurimæ* sunt: sed inter alias duplex fuit Vulgata, quæ semper maximæ fuit in Ecclesia auctoritatis: Prima, quæ dicitur vetus seu Itala, cujus auctor ignoratur, & quæ vigeat ante Hieronymum, quæque traducta est ex fonte græco Lxx. Interpretum; alia facta est ab ipso Hieronymo qui novum Testamentum ex græco transtulit, aut saltem emendavit; vetus verò totum ex hebræo latine reddidit.

Versio illa Vulgata quæ nunc approbata est à Concilio Tridentino, & nunc est in usu, est-ne versio D. Hieronymi?

R. *Editio* illa compacta fuit ex Itala veteri & nova S. Hieronymi.

Quis edidit Vulgatam illam?

R. *10. Edidit* Sixtus V. deinde Clemens VIII. emendationem novam fieri curavit.

Non-ne sunt aliæ versiones præter versiones græcas & latinas?

R. *Aliæ* sunt: videlicet Syriacæ, Arabicæ & Persicæ quæ reperiuntur in Polyglottis.

Quid intelligis per editionem Polyglottæ?

R. *Est* collectio textûs originalis Bibliorum cum una versione aut pluribus versionibus in variis linguis: Antiquior est Origenis. Post inventam typographiam multæ editæ sunt Polyglottæ; inter quas celebriores sunt versiones D. le Gay, & altera facta in Anglia, quæ inscribitur Waltonii Polyglotta.

Tom. III.

Quanam est prima omnium editionum Bibliorum?

R. *Prima* facta est ab Esdra, absolutâ captivitate Babylonis, cum Scripturæ sacræ in illo exilio non fuissent satis religiose asservatæ: Post captivitatem Esdras & celebriores Judæorum, inter quos erant ultimi Prophetæ, Aggæus, Zacharias, Malachias, & juxta quosdam Daniel, codices varios collegerunt & in unum corpus redegerunt.

Quid est Paraphrasis quæ vulgò dicitur Chaldaica?

R. *Est* interpretatio seu versio librorum hebræorum in lingua Chaldaica, unde paraphrasis idem sonat ac interpretatio, seu translatio, estque nomen græcum, hæc autem vocatur ab Hebræis *Targum*, vel *Targumin*.

Quâ ratione edita est illa Paraphrasis?

R. *Ex occasione* captivitatis Babylonice; cum enim in ea Judæi propriæ linguæ immemores, Dominorum linguam didicissent, tempè chaldaicam, Biblia necessarii erat chaldaicè exponenda.

Quot sunt Libri Canonici tam veteris quam novi Testamenti?

R. *Veteris* 45. & novi 27.

Quomodo dividitur Biblia sacra?

R. *In novum & vetus Testamentum*. Vetus est collectio Librorum sacrorum qui promittunt venturum Redemptorem cum præceptis antiquæ Legis: Novum verò est collectio Librorum sacrorum qui Messiam præsentem exhibent cum præceptis novæ Legis.

Quare vetus & novum Testamentum dicuntur Testamenta?

R. *Quia* in his manifestatur voluntas Dei, sicut per Testamentum manifestatur voluntas hominis morientis.

Quare dicuntur etiam fœdus?

R. *Quia* illa duo Testamenta continent fœdus quod pepigit Deus cum hominibus. Primitivum cum Judæis in antiqua Lege: Secundum verò cum Christianis in nova Lege.

Quomodo dividitur vetus Testamentum?

R. *Dividitur* in Libros legales, historiales, sapientiales, & prophetales. Legales sunt illi in quibus leges & judicia de ore Dei edita promulgantur. Historiales, in quibus rerum gestarum historiarum narrantur. Sapientiales, in quibus vera sapientia describitur: Prophetales, in quibus ventura prænuntiantur.

Quinam sunt libri legales?

R. *Sunt* quinque libri Moysis.

Quomodo vocantur quinque libri Moysis?

R. *Vocantur* Pentateuchus, hoc est, quinque libri, nam *Penta*, nomen græcum vertitur latine, quinque, & *teuchos*, etiam nomen græcum, significat latine volumen, quasi qui diceret quinque volumina.

A quo scriptus est Pentateuchus?

R. *Fuit* scriptus à Moyse, unde sæpius dicitur sicut scriptum est in lege Moysi, per legem autem Moysacam intelligitur Pentateuchus.

Quid significat vox Moyses?

R. *Idem* sonat ac *attractus sub de aquis*, namque à filia Pharaonis fuit subtrahens ab aquis.

Unde natus est Moyses? Quis fover Moysen, & quæ uxor ejus?

R. *Natus* est ex Levi, sive ex domo Levi; fover ejus, *Fetro* Sacerdos Madian; uxor, *Sephora*; patria, Madieti; Pater, Amram; *Fochaberb* mater ejus.